

של מי הילד הזה?

יחסי הורים עם בתי הספר של ילדיהם

בלהה נוי

Whose child is this?

The Relationship between Parents and School

Bilha Noy

כתיבה: ד"ר בלהה נוי

הוצאת הספרים של מכון מופ"ת:
עורכת ראשית: ד"ר יהודית שטיימן
עורכת טקסט ולשון: רחל רוקח
עיצוב גרפי: סטודיו צפירי
עיצוב עטיפה: אורית לידרמן

עשינו כמיטב יכולתנו לאתר את בעלי הזכויות של כל חומר ששולב בספר ממקורות חיצוניים. אנו מתנצלים על כל השמטה או טעות. אם יובאו אלה לידיעתנו, נפעל לתקן במהירות הבאות.

מסת"ב: 978-965-530-094-9

© כל הזכויות שמורות למכון מופ"ת, תשע"ד/2014

טלפון: 03-6901406

<http://www.mofet.macam.ac.il>

דפוס: אופסט טל

תוכן העניינים

הקדמה אישית.....7

מבוא.....13

שער ראשון:

שיתוף ההורים בבית הספר - היבטים היסטוריים ועיוניים

מבוא.....19

פרק 1: התפתחות מערכת היחסים בין ההורים לבית הספר מהקמת המדינה.....20

שנים ראשונות.....22

העלייה של שנות החמישים: חינוך ממלכתי והפרדת המערכות.....24

ראשיתו של שינוי.....26

מתכונות חדשות ביחסי בית הספר וההורים.....29

שנים של הכרה מחודשת בערכה של השותפות.....31

מבוכה ובלבול בתחילת המאה העשרים ואחת.....33

השפעת השינויים במבנה המשפחה על הקשר עם ההורים.....37

תובנות מהסקירה ההיסטורית.....39

על פרשת דרכים.....41

פרק 2: עקרונות של שיתוף הורים.....43

מהו שיתוף?.....44

קטגוריות של מעורבות הורים.....52

שיתוף הורים של ילדי גן ושל תלמידים בעל-יסודי.....55

פרק 3: תפיסות שונות של מערכות היחסים בין הבית לבית הספר.....59

גישות שונות של תפקידי ההורים ביחס למערכות החינוך.....60

תפיסות נוספות של הקשר בין ההורים לבית הספר.....62

חלוקה על-פי רמת המעורבות של ההורים בנעשה בבית הספר.....64

חלוקה על-פי העמדות כלפי בית הספר.....66

שער שני:

מימוש זכותם של ההורים להשפיע על חינוך ילדיהם

- מבוא 71
- פרק 4: זכות הפרט לבחור את החינוך של ילדיו - הערוץ המשפטי 73
- עתירות משפטיות לאורך השנים 73
- פרק 5: מימון פרטי של הורים ושל ארגונים במסגרת החינוך הציבורי 81
- תשלומי הורים 81
- תוספת משאבים בבתי ספר המאפשרים רישום חופשי אליהם 87
- תרומתם של המגזר השלישי, העמותות והקרנות למערכת החינוך 88
- הסיכונים והיתרונות של כניסת הארגונים לבתי הספר 92
- פרק 6: הקמתן והתפשטותן של מסגרות החינוך הייחודיות 95
- הסיבות לפריחתם של בתי הספר הייחודיים 95
- תהליך הקמתם של בתי הספר הייחודיים בעלי גוון ערכי 97
- יתרונות וחסרונות של תופעת בתי הספר הייחודיים 101
- מיסוד מעמדם של בתי הספר הייחודיים 103
- יזומות הורים להקמת בתי ספר פרטיים 104
- פרק 7: בחירת הורים מבוקרת 105
- נימוקי המצדדים בבחירת הורים 105
- נימוקי המתנגדים לבחירת הורים 106
- בחירת הורים - מרכיב אחד בתכנית כוללת 108
- תכנית ההתחדשות החינוכית בעיר תל אביב 109
- בחירה מבוקרת של הורים - חלק מתכנית חינוכית כוללת 113
- הרחבת אפשרויות הבחירה והמרחב החינוכי בעיר רמת גן 115
- תכנית הבחירה המבוקרת בבתי הספר היסודיים במועצה המקומית עוספיא.. 118
- עקרונות של בחירת הורים מבוקרת 119
- פרק 8: מעורבות של הורים לילדים עם צרכים מיוחדים 121
- ועדת ההשמה - ציר מרכזי במימוש חוק החינוך המיוחד 122
- ניסיונות של הורים, עמותות וועדות לשנות את חוק החינוך המיוחד 123
- תלמידים עם ליקויי למידה 125
- שיתוף של הורים לילדים עם צרכים מיוחדים 127

שער שלישי:

קידום השותפות - מתיאוריה למעשה

- מבוא 133
- פרק 9: הכשרה והדרכה לעבודה עם הורים 134
- פעילויות לעידוד הצוות ולחיזוקו לקראת עבודה עם ההורים 137
- פרק 10: נקודות מפגש בין מורים להורים 145
- "יום הורים" 145
- "אספת הורים כיתתית" - המצוי והאפשרי 153
- ביקורי בית 155
- הזמנת הורים לבית הספר - ההורים כצופים 157
- תקשורת בכתב 159
- תקשורת אינטרנטית ואלקטרונית 161
- חברות משותפת בוועדות 162
- פעילויות להעמקת הקשר ולשיפור התקשורת עם ההורים 162
- פרק 11: התמודדות עם התנגדויות, עם הסתייגויות ועם חששות משיתוף ההורים 176
- נימוקי המתנגדים לשיתוף הורים בבית הספר 177
- נימוקי המורים המתנגדים לשיתוף ההורים 184
- נימוקי ההורים המתנגדים לשיתוף 186
- נימוקי התומכים בשיתוף הורים 189
- פעילויות שנועדו להתמודד עם התנגדויות לשיתוף ההורים 192
- פרק 12: מקומה של הקהילה בקשר שבין בית הספר להורים 205
- יחסים הדדיים בין בית הספר לקהילה 207
- יצירת קהילה סביב בית הספר 208
- פעילויות לחיזוק ההיבט הקהילתי בחיי בית הספר 209
- פרק 13: אַמְנוֹת, הסכמים וחוזים בית-ספריים 227
- פעילויות הקשורות באמנות, בהסכמים ובחוזים 230
- פרק 14: זכויות ההורים בקשר לחינוך ילדיהם 234
- זכויות ההורים כפרטים 234
- זכויות ההורים כקבוצה 235
- פעילויות בנושא הזכויות 237

241	פרק סיום: בכל זאת, של מי הילד הזה?
244	מקורות
255	מקורות משפטיים
258	נספחים
258	נספח 1: הנחיות של מדינת משיגן, ארה"ב, לכתובת חוזה
260	נספח 2: תהליך יצירת אָמְנָה בית-ספרית
265	נספח 3: זכויות ההורים בעניינים הנוגעים לחינוך
271	Abstract

הקדמה אישית

זיכרון ילדות

בהיותי בכיתה ג' נקראתי במהלך שעות הלימודים לטיפול שיניים במרפאת בית הספר. החדר היה מצויד בכיסא המסורתי, ורופא מטעם העירייה בא מדי פעם לבדוק אותנו ולהגיש טיפול למי שהיה זקוק לכך. אינני זוכרת את הנסיבות המדויקות של האירוע, אולם כנראה שהייתי מבוהלת וגיליתי התנגדות לטיפול, ובמקום להרגיע אותי נתן לי הרופא סטירה מצלצלת.

לאחר שסיפרתי על האירוע להוריי, אבי צייד אותי במכתב בזו הלשון: "בתי היא ילדה רגישה, נא להתייחס אליה בעדינות". הכנסתי את המכתב לתא הקדמי בילקוט העור הכבד שלי, כך שיהיה מוכן לשליפה מידית בעת הצורך. המכתב הקנה לי תחושה של הגנה וביטחון ונטע בי הרגשה שאבי מלווה אותי ולא ירשה שיאונה לי רע בתחומי בית הספר בכלל ואצל רופא השיניים בפרט. עד היום, ברגעים נדירים שבהם אני חשה חוסר אונים מול יחס בוטה מצד בעלי זרוע, אני מתגעגעת לאותם ימים שבהם חשתי כי יש לי מגן.

אני תוהה מה היה באירוע זה שהוא נשמר בזיכרוני למעלה משישים שנה. דומני שתגובתו הרגישה והאצילית של אבי היא זו שנתנה לאירוע את משמעותו הייחודית. אבי לא צעק, לא התלהם ולא יצא חוצץ נגד העוול שנעשה לבתו, אלא מיקד את תשומת לבו בי ובצרכי המיוחדים. ואכן, תגובתו זו אפשרה לי להתגבר על הפגיעה הקשה ולחזור לבית הספר בתחושה של ביטחון, שיש מי שמגן עליי ודואג שלא אפגע עוד.

קרוב לוודאי שבאירוע מעין זה שהיה מתרחש היום, ההורים היו מגישים תלונה נגד הרופא - למנהל בית הספר, למפקח או למנהל המחוז, ואולי ישירות לשר החינוך ו/או לשר הבריאות. אפשר שהורים מסוימים היו פונים לאחד מהארגונים המטפלים בהפרת זכויות, כמו המועצה לשלום הילד, ויש להניח שחלק מאמצעי התקשורת היו עטים על המקרה ומציגים את מערכת החינוך כמתעמרת בילדים.

במהלך שנות עבודתי הייתי עדה למאבקים רבים שניהלו הורים נגד המערכת בעקבות פגיעה גסה וכואבת בילדיהם. אלא שלמרות מגוון התגובות שיש היום בידי ההורים, אינני בטוחה שהילדים חשים עצמם מוגנים יותר מהילדים בעבר. להפך, ההתלהמות של ההורים מביכה לא אחת את הילדים והם היו מעדיפים

לסיים בשקט אירועים שבהם נגרמה להם פגיעה. ילדים החוששים מתגובתם הבוטה של הוריהם מעדיפים לעתים קרובות לא לשתף אותם בעוול שנגרם להם ולשאת את כאבם בבדידות.

המילה "עדינות", שאבי השתמש בה במכתבו והנדרשת במגע עם ילדים, הנה נדירה באוצר המילים הבוטה, החד-משמעי והנחוש של ימינו. היחסים בין הורים ומורים הנם היום הרבה יותר קולניים ואף תוקפניים. אפשר שצריך ללוות כל ילד הנכנס למערכת החינוך בפתק וירטואלי המזכיר לנו, הוריו ומחנכיו, כי מדובר ביצור עדין ורגיש, ושומה עלינו לכבדו ולהתייחס אליו בעדינות. אין ספק שצריך לשנות את נימת השיח בין בית הספר וההורים ולהשתמש בשפה שקולה ומתונה, שאגב, לא תהיה פחות יעילה.

רקע מקצועי בנושא בית הספר והורים

הזיקה המיוחדת והמודעות שלי לחשיבות היחסים בין מוסדות החינוך ואוכלוסיית ההורים ליווי אותי מהיום הראשון לעבודתי ונמשכו לאורך כל שנות פעילותי במערכת החינוך.

בשנות השישים המוקדמות התחלתי את עבודתי כמורה לעברית בבית ספר כל-יומי יהודי באחד מפרברי העיר שיקגו בארה"ב. הורי הילדים קידמו את פניי בחום רב, תמכו בי בצעדי הראשונים בעבודה וסייעו לי להשתלב בבית הספר ובקהילה. הם היו מעורבים בכל המתרחש בבית הספר, החל בבחירת המנהל וצוות המורים, עבור לקבלת החלטות בנושאים פדגוגיים וחברתיים וכלה בסיוע למורים בכיתות. שנות עבודתי הראשונות עיצבו למעשה את יחסי לנושא הקשר הנרקם בין צוות בית הספר וההורים.

בשובי ארצה התקבלתי לעבודה בבית ספר "גבעת גונן", בשכונה שנחשבה לאחת הקשות בירושלים. גם שם, בתפקידי כיועצת בית הספר, חיפשתי באופן טבעי ליצור דו-שיח עם ההורים. במשך עשר שנים הנחיתי קבוצות של אימהות בנושאים הקשורים בגידול ילדים, באמצעות משחקים שהן שאלו מבית הספר. עבודת הדוקטור שלי, שמבוססת על עבודתי עם האימהות הללו, דנה בחשיבותו של הקשר הרגשי בין אימהות וילדיהן, קשר המעודד את ההתפתחות ההכרנית (קוגניטיבית) והרגשית של הילדים.

בתחילת שנות השמונים חל שינוי בצביונו ובייעודו של בית הספר - הוא הפך לבית ספר אידאולוגי והיווה אבן שואבת למשפחות מבוססות מכל רחבי העיר שחיפשו מסגרת חינוכית איכותית ומשמעותית בעבור ילדיהן. בבית הספר

התפתחה אפוא תופעה ייחודית של "אינטגרציה הפוכה", שבה ילדים ממשפחות מבוססות הגיעו מדי בוקר מכל קצווי העיר כדי ללמוד בבית ספר איכותי אינטגרטיבי המחנך במוצהר לערכים.

בית ספר "גבעת גונן" היה בעבורי מעבדה שבה יכולתי לפתח ולעצב מודלים שונים של עבודה עם הורים, בעידודה הנמרץ של מנהלת בית הספר, גב' יעל בנימיני-לויין. המודלים כללו אספת הורים כיתתית, יום הורים, ועדות משותפות לאנשי הצוות ולהורים וכן מעגלי שיח בנושאי חברה וחינוך בין הורים ומחנכים ובין הורים לבין עצמם, שקודם לכן לא נפגשו. הידע שפיתחנו הוטמע במקומות רבים באמצעות השתלמויות, קורסים ומפגשי הדרכה שהעברנו למפקחים, למנהלים ולמורים ב"בית הספר לעובדי הוראה בכירים". התנסותם של המשתלמים ביישום הנלמד והמשוב שקיבלתי מהשטח אפשרו לי לפתח את הידע העיוני והמעשי שהצטבר ולתרגמו הן לתנאי השטח והן לכתובה עיונית בנושא.

בראשית שנות התשעים ייסדתי, ביוזמת ד"ר אליעזר מרכוס ז"ל, שהיה יו"ר המזכירות הפדגוגית במשרד החינוך, "קו פתוח לפניות תלמידים". האוכלוסייה העיקרית שנעזרה בו הייתה אוכלוסיית ההורים. ב"קו" הזה חוויתי לראשונה במלוא עוצמתו את המתח שבין הורים ומורים. כל אחת מהקבוצות ראתה את עצמה כחלשה וכחסרת אונים, הרבה מעבר למצבה האובייקטיבי, ובמקביל ייחסה כוח בלתי-מוגבל לקבוצה האחרת. תלונות שהגיעו לקו נסבו על הפרת זכויות שונות של תלמידים והוריהם - הזכות לכבוד, לקבלת מידע, להליך הוגן וכו'. באותן שנים לא הייתה מודעות לנושא הזכויות והוא נתפס כעניינה של מערכת המשפט ולא של מערכת החינוך. במסגרת "הקו הפתוח" דאגנו להנחיל לאנשי מערכת החינוך את ההכרה בחשיבותן של הזכויות כתשתית ללמידה ולחינוך. מלבד הטיפול בפניות ובתלונות של פרטים דאגנו גם להיבט המערכתי - ריכוזו באוגדן עב כרס את כל חוזרי המנכ"ל שעניינם זכויות והעמדנו אותם לרשות בתי הספר ומחלקות החינוך ברשויות המקומיות, וכן בנינו השתלמויות בנושא הזכויות בבתי הספר. במקביל, דאגנו לשינוי המדיניות של משרד החינוך בנושאים הקשורים בזכויות: שיפור עבודתם של ועדות הַשְּׂמָה, החלת החובה להעביר להורים מידע הקשור בהליכים ובשילבים של השעיה מבית הספר, שיפור תפקודן של ועדות בדיקה שטיפלו באירועי התאבדות ועוד. בשנים ההן עמדתי בראש צוות שכתב את החוזר הראשון בנושא יחסי בית הספר ובית ההורים (חוזר מנכ"ל, י"ז), בהשתתפות

אנשי חינוך בתפקידים שונים והורים. כמו כן העמדנו לרשות הורים שילדיהם מופנים לוועדות השָמָה חוברת ובה הסבר מפורט על תהליך ההשמה על כל שלביו.

כאשר עברתי לנהל את השירות הפסיכולוגי ייעוצי של משרד החינוך (שפ"י), הקמתי את האגף לתלמידים עם ליקויי למידה. אגף זה העלה למודעות של מערכת החינוך את הקשיים של התלמידים הללו ושל הוריהם, החל לנהל את הנושא - שהיה פרוץ עד אז - ולהסדיר את תהליכי העבודה בבתי הספר באשר לאיתור, אבחון וטיפול בתלמידים אלה. השירות הפסיכולוגי ייעוצי העמיד לרשות המערכת ולרשות ההורים אנשי מקצוע בעלי ידע עדכני ובעלי מודעות לזכותם של הילדים והוריהם לקבל את הטיפול הדרוש להתפתחותם. במקביל, האגף שימש כתובת להורים שנוקקו לסיוע כדי להבין את קשיי הילדים ואת דרכי ההתמודדות עמם. נוסף לחוזר מנכ"ל, שהנחה את הצוותים כיצד לנהוג בתלמידים עם ליקויי למידה, האגף פרסם חוברות המיידעות את ההורים באשר לאופי הליקויים ולדרכים להתמודד עמם ובאשר לזכויותיהם במערכת החינוך. ספר זה משלב אפוא את הידע העיוני והמעשי שצברתי בכל שנות עבודתי. אני מאמינה בכל לבי בעבודה משותפת ובתקשורת זורמת בין הצדדים. כל העדויות מצביעות על כך ששיתוף פעולה בין הורים ומורים הנו חיוני להתפתחותם התקינה של הילדים. התובנה שאליה הגיעו דורות רבים לפנינו, ש"נדרש הכפר כולו כדי לגדל ילד אחד", מקבלת היום משנה תוקף, כשמימוש יכולותיו של הפרט עומד בראש סולם העדיפויות.

דברי תודה והערכה

אנשים רבים עמלו על הבאתו של כתב היד למצבו הנוכחי, וכולם יעמדו על הברכה:

תודה לד"ר מיכל גולן, מנהלת מכון מופ"ת, על האמון שנתנה בי ובספר.
תודה לד"ר יהודית שטיימן, ראש הוצאת הספרים והעורכת הראשית, על מעורבותה המקצועית בתהליך הוצאת הספר לאור.
תודה לד"ר אריאלה גידרון, העורכת האקדמית של מכון מופ"ת, שבדרכה המיוחדת סייעה לי לחשוב מחדש על אופן הבאת הדברים לדפוס, על השמטות ועל הוספות, ועל ארגון הספר מחדש. העבודה המשותפת הייתה חווייתית ומועילה מאוד.

תודה מיוחדת לגב' רחל רוקח, עורכת הלשון והטקסט, שטרחה ללא לאות על מלאכת העריכה של הספר מתוך הקפדה על הפרטים הלשוניים והתוכניים כאחד; תודה לרוני צפריר על העימוד, לאורית לידרמן על עיצוב העטיפה ולעדי רופא ולחני שושתרי שליוו את הפקת הספר.

תודה לפרופ' יצחק פרידמן, שקרא את הספר ביסודיות, והערותיו החשובות סייעו לי רבות.

תודה לד"ר שחף גל ולגב' גנית ויינשטיין על התובנות, בעיקר בתחומים של בתי ספר ייחודיים ופתיחה מבוקרת של אזורי רישום.

תודה לגב' דליה גורן, שהייתה בעבורי קוראה ביקורתית ומהימנה מאין כמוה. תודה לגב' חנה שדמי, מנהלת שפ"י, שהוסיפה צבע, חיים ויצירתיות לפעילויות אחדות המוצעות בחלק השלישי של הספר.

לא אוכל לסיים את דברי התודה לתורמים לספר מבלי להזכיר את אישי, ד"ר שבתאי נוי ז"ל, שהיה חלק בלתי-נפרד גם מחיי המקצועיים ותרום להתפתחותי בתחום היחסים שבין בית הספר וההורים. דמותו ליוותה אותי לאורך כל תהליך הכתיבה, והספר מוקדש לזכרו.

מבוא

לכל אחד מאתנו יש חלומות ושאיפות הקשורות בילדיו. כולנו מקווים שילדינו יהיו מאושרים, יצרניים ומצליחים יותר מאתנו. כל דור מבקש בעבור ילדיו יותר ממה שהיה לו עצמו. עבור רבים, רכישת השכלה הנה מפתח להצלחה ולחיים בעלי משמעות. אנו נוטים לראות בהשכלה את המכשיר הראשוני לניעות (מוביליות) חברתית ומאמינים שיש קשר ישיר בין הישגי הילדים בבית הספר ובין סיכוייהם לקידום חברתי, לאושר, למימוש עצמי ולחיים טובים יותר (גבתון, 2011).

מכאן, שקיימות סיבות רבות לשותפות בין בית הספר וההורים: השותפות משפרת את התכניות של בית הספר ואת האקלים השורר בו, מסייעת למורים בעבודתם, מעצימה את צוות בית הספר, מספקת שירותי תמיכה להורים, משפרת את מיומנות ההורים ואת מנהיגותם ומקשרת בין המשפחות. אולם מעבר לכל אלה, נושא אחד עשוי לקשר בין כל ההורים - הדאגה להישגי הילדים בבית הספר. לאחרונה מתחזקות העדויות ששיתוף פעולה בין מורים והורים אכן משפר את הישגי הילדים ואת הצלחתם בבית הספר. השותפות תורמת לשיפור במשתנים נוספים, כמו הערכה עצמית, התנהגות בבית ובבית הספר, חיזוק של מיומנויות בין-אישיות ומיומנויות של קבלת החלטות. זאת ועוד, נמצא שהתנהגויות של סיכון הנן נדירות יותר כאשר התלמיד חווה קשר חזק בין בית הספר וההורים.¹ נציין שממצאים אלה התקבלו בסדרה של מחקרים שנערכו בארה"ב, ואין עדיין ממצאים חד-משמעיים על ההשפעה של מעורבות ההורים על משתנים אלה בחברה הישראלית (גרינבאום ופריד, 2011).

נראה שהשאלה העומדת היום על הפרק איננה אם יש מקום וערך לשותפות בין הבית ובית הספר, אלא כיצד ובאילו דרכים יש לממש ולפתח שותפות זו. רבות נכתב על תרומתן הייחודית של המערכת הביתית ושל המערכת הבית-ספרית להתפתחות הילד, ואילו ספר זה מתמקד בתרומה של השיתוף בין שתי המערכות, שיתוף היוצר רצף והמשכיות ביניהן. בשונה מהתפיסה הרואה את התפקיד הייחודי של כל אחת מהמערכות כקבוע, כסטטי, התפיסה המוצגת כאן רואה את התפקיד הדינמי ואת האחריות המשותפת של שתי המערכות לקידום ההתפתחות והלמידה

Christenson, 2004; Christenson & Reschly, 2010; Epstein, 2002a; Tolan & Woo, 2010. 1

של הילדים. להדדיות, ליחסי הגומלין ולשיתוף פעולה הנוצרים בין הבית ובית הספר יש השפעה רבה פי כמה מאשר לחיבור פשוט בין התרומה של כל אחת מהמערכות הללו להתפתחותם של הילדים.

יש להדגיש, ששותפות זו איננה אירוע חד-פעמי אלא תהליך שנמשך לאורך כל שנות השותפות, ויש להזינו ולטפחו כדי שיתקיים. דרך זו איננה סלולה, והשותפים נדרשים לפלס את הנתיב שבו הם בוחרים ללכת. במהלך הדרך, לא אחת מתגלים קשיים ואף משברים, אך התגברות עליהם עשויה להצמיח ולשדרג את היחסים. לעומת זאת, פתרונות בדרך כוחנית או התעלמות מהקשיים עשויה להביא לנסיגה ולהתקפלות של שני הצדדים.

הגישה שבבסיסו של ספר זה מאמינה באיזון בין שתי המערכות ולא רק על בסיס של "תחום שיפוטי". לפי תפיסתנו, ההורים שותפים בדרכים שונות בנעשה בבתי הספר, כולל בנייהול מדיניותו, מבלי לפגוע באחריותה ובסמכותה של מערכת החינוך. מצד שני, בית הספר מכיר את משפחות תלמידיו ומעורב גם בלמידה המתרחשת בבית, שאינה דומה בהכרח ללמידה הפורמלית והשיטתית של בית הספר, מבלי לפגוע בפרטיותה של המשפחה. גישה זו מייחסת ערך רב להמשכיות ולחפיפה בין הבית ובית הספר, ומדגישה את התיאום, את השיתוף ואת ההשלמה בין שני הגופים הללו. לבית ולבית הספר יש מטרות משותפות - לקדם את ההתפתחות ואת הלמידה של הילדים. לכן מומלץ לגבש חלוקה של סמכות ואחריות בין הבית ובית הספר, מתוך כבוד והעצמה הדדיים.

הספר מתמקד בעיקר בשותפות שבין מורים והורים בבית הספר היסודי. הוא נועד לקהל רחב ומגוון של אנשי חינוך, מנהלי בתי ספר, מורים, מנהלי מחלקות חינוך, אנשי אקדמיה, הורים ובעלי תפקידים שונים בקהילה, הרוצים להבין את התהליכים המתרחשים בבית הספר והמשפיעים במישרין ובעקיפין על התקשורת שבין בית הספר, ההורים והקהילה.

הספר כולל שלושה שערים: **השער הראשון** סוקר את ההיבטים העיוניים של השיתוף, את הקשיים שהוא מעלה ואת היתרונות הגלומים בו, וכן את ההיסטוריה של התפתחות היחסים בין בית הספר וההורים. החומר העיוני אינו עומד בפני עצמו אלא מתוארים בו אירועים מהניסיון העשיר של הכותבת וכן תובנות ומסקנות מהשינויים שחלו ביחסים שבין צוות בית הספר, ההורים והתלמידים במהלך השנים. עקרונות השיתוף המוצעים בשער זה הנם דוגמה לשילוב שבין ההיבט האקדמי והעיוני ובין ההיבט המעשי והיישומי.

הנושא המרכזי בשער השני הוא הזכויות. העובדה שבית הספר הנו ארגון מדרגי (היררכי) ולא דמוקרטי, מחייבת את צוות המורים, בעלי הסמכויות בנושאי ההוראה והחינוך, להשתית את עבודתם על הגינות ועל כבוד ביחסיהם עם התלמידים ועם הוריהם. במהלך השנים היו הורים שנקטו דרכים שונות כדי לבחור את החינוך הטוב ביותר לילדיהם. דרכים אלה, גם אם היו חוקיות, פגעו בחינוך הציבורי ודלדלו את שורותיו.

בשער זה מתוארים הניסיונות השונים של משרד החינוך להתמודד עם בריחתם של הורים ממערכת החינוך הציבורית. אחת הדרכים להתמודד עם החינוך הפרטי היא באמצעות "בחירת הורים מבוקרת" שהופעלה כניסוי בכמה רשויות מקומיות. בעקבות שביעות רצון רבה של כל השותפים בניסוי, הוא הולך ומתרחב. לאורך השנים, מערכת המשפט לא הפגינה קו עקבי. בתקופות מסוימות היא תמכה במערכת החינוך באכיפת הרישום לבתי הספר אך ורק על פי אזורי הרישום, ובכך היא תמכה בהגברת המיזוג (אינטגרציה) ובשוויון הזדמנויות. לעומת זאת, בתקופה הנוכחית מייחסת מערכת המשפט חשיבות עליונה לזכותם של ההורים לבחור את החינוך הראוי בעיניהם בעבור ילדיהם, ועל ידי כך גדלים הפערים בחינוך ומתרחב אי-השוויון. גם בשער זה מובאים תיאורים מניסיונה העיוני והמעשי של הכותבת.

עניינו של השער השלישי הוא המעבר מתאוריה ליישום. נוסף להיבטים העיוניים מובאות בו הצעות של פעילויות שונות בנושא יחסי השיתוף והקשר בין הבית ובית הספר. הן נועדו להעלות את הנושא למודעות, להוסיף בו ידע, להדגיש את הערכים המובילים אותו, לעודד ולחזק את השותפות. הפעילויות בשער זה עשויות לשמש תשתית להשתלמויות קצרות טווח וכן לקורס אקדמי מתמשך שנועד להרחיב ולהעמיק את ההיבטים העיוניים של שיתוף ההורים ולתרגמם לרמה של פעילות בשטח.

הבנה של מערכות היחסים בין כל הגופים העוסקים בחינוך מאפשרת לקדם תקשורת משמעותית בין בית הספר וההורים ולהציע עקרונות ואבני דרך לבנייה של מערכת יחסים המושתתת על אמון ועל כבוד הדדי בין הצדדים.

התקשורת ההדוקה והתדירה ביותר מתקיימת בין ההורים ובין מחנכות הכיתות של ילדיהם. לעתים יש להורים קשר גם עם מנהל בית הספר, עם הצוות המנהלי ועם המורים המקצועיים. בדרך כלל, רוב ההורים אינם מודעים לתפקידיהם של אנשי מקצוע אחרים התומכים בעבודת המורים ומאפשרים עבודה תקינה של בית הספר, הלוא הם הצוות הבין-מקצועי הכולל יועצים ופסיכולוגים חינוכיים,

אנשי שירותי הרווחה, צוות המתנ"ס, אנשי מחלקת החינוך של היישוב, המפקחים הכוללים והמקצועיים, צוותי הדרכה וכו', המקיימים קשר ישיר עם המנהל, עם המחנכים ועם המורים. הם מסייעים לבית הספר לפעול במיטבו, בהנהגתו של המנהל, באמצעות שני ערוצים עיקריים: שיפור התפקוד המערכתי של הארגון, ומתן סיוע פרטני למורים, לתלמידים ולהוריהם. הצוות הרב-מקצועי מסייע לעצב את המשאב המקצועי והאנושי של בית הספר ולהקנות לו את צביונו הייחודי. כל שנה נוצר חיבור חדש בין הצוות המגוון ובין התלמידים והוריהם, חיבור המעשיר את המסורת של בית הספר, את תרבותו ואת הניסיון המצטבר בו.

המונחים "הורים" ו"משפחה" משמשים בספר כמושגים נרדפים לכל הדמויות המשמעותיות התומכות בלמידה של הילד - סבים וסבתות, אחים בוגרים, בני זוג של אחד ההורים שאיננו ההורה הביולוגי של הילד ועוד. כמן כן, גם המונחים "מעורבות הורים", "שיתוף הורים", "העצמת הורים" ו"חיבור בין הורים ובית הספר" משמשים בספר במקביל, וכוונתם לדפוס של מערכת יחסים הדדית, תומכת ומתמשכת, המתקיימת בין הורים ומורים, שנועדה לתמוך בלמידה של הילד.

המונח "בית ספר" איננו מכוון רק למבנה הפיזי אלא גם לעובדת היותו אכסניה לארגון מורכב ורב-פנים המושתת על אנשי מקצוע מתחומים שונים המקיימים ביניהם מערכת קשרים מסועפת ומתוזמנת.

המושג "קהילה" מובא בספר בשני מובנים: האחד - כלל הורי התלמידים של בית הספר, הנתפסים בעיני הצוות לא רק כאנשים פרטיים השולחים את ילדיהם להתחנך בבית הספר, אלא גם כקבוצה של שותפים ובעלי אינטרס ברור לשפר את המערכת שבה מתחנכים ילדיהם, ומתפקידו של הצוות לאפשר להורים להשפיע על אופי החינוך הניתן לילדיהם בבית הספר. במובנה השני נתפסת הקהילה גם ככלל אוכלוסיית היישוב או האזור, כולל גם המוסדות השונים - מתנ"ס, מרכז רפואי, בית אבות, מפעלים, תעשיות וכו'. בית הספר הנו רק אחד המרכיבים בגוף זה והוא נמצא באינטראקציה מתמשכת עם כלל התושבים והמוסדות - תורם להם ונתרם על ידם.